

Marosi Gyula

Az ifjúság tört szárnyú madara

Marosi Gyula
(1941, Budapest)
író, József Attila-díjas

2. rész

– Élnek rokonai nyugaton?

– Nem – majd eszembe villanva apám megjegyzése –, „a mi fajtánk itthon szokott élni.”

A tisz az asztalra csapott, és magasra emelt hangon azt vágta a képeembe:

– Ne szórakozzon velem, fiam, mert kivágom, mint macskát szarni! – és egy kifelé mutatott, lendületes mozdulattal el is bocsátott. Bár mondásomban nem találhatott semmi kivetnivalót, alighanem úgy ítélte, komázom vele. Elkotródtam. Addig még nem hallottam ezt a mondást, később is eszembe jutott időnként, olyankor röhögcséltem rajta magamban egy sort, úgy véltem, talán valamely tájegységhez kötődő népi mondás. Már csak azért is, mert mindaddig tegezett. Öt év múltán aztán megleltem a gyökerét. A Magyar Néphadsereg egyenruháját magamra öltve már az első napokban felbukkant: „Ne szórakozzon velem, katona, mert kivágom, mint macskát szarni!” Tehát a fegyveres testületek kiapadhatatlan humorforrásának egyike volt – talán ma is él.

Ennek a kihallgatásnak semmiféle eredménnyel kecsegtető értelme nem volt, feltételezem, azért rendelték el, hogy megtudjuk: figyelnek ám bennünket. Tudhatta ezt kihallgató tisztünk is, unhatta, még bősztette is a ráosztott szerep, de hát a parancs az parancs.

Megalapították a Kommunista Ifjúsági Szervezetet, a KISZ-t, és a Madáchban is gőzerővel kezdték szervezni. '56-ban megszűnt a Gorkijról elnevezett, orosz tannyelvű gimnázium, tanulói lakhelyük szerinti gimnáziumokba ke-

rültek, hozzánk is kettő-három. Ők lettek a fő szervezők: elképzelve, milyen családi háttérrel rendelkeztek, akik az ötvenes években anyanyelvi szinten beszéltek oroszul. Persze beléptek törzs-madáchosok is, a harmincegynehány fős osztályunkból ketten. Egyikük döntését természetesen vettük, tudtuk róla, hogy vörös bársonyba született – kopott és elhasznált, még Lenintől örökölt, és a családi relikviák közé emelt, afféle sóhereknek való, de vörös bársonyba. Másikuk meglepett bennünket. Nem közöcsítettük ki, még csak nem is zrikáltuk miatta, ő érezte úgy, hogy magyarázatot kell adnia. „Értsétek meg... – mondta –, meg kellett tennem az apám miatt.” Az apja nem volt vezérlő nagykutya, akinek neve az újságokban is előfordult volna, úgy tudtuk, gazdasági középkáder, de úgy látszik, ezen pozíciója megőrzéséhez is kellett a párttagság és a teljes családi hithűség bizonyítása – esetleg a forradalom ideje alatt tett vagy mondott olyasmit, amiért vezekelnie kellett. Osztálytársaink aztán szinte osonva eljártak a taggyűlésekre, de sosem számoltak be róla, mik történtek ott, és természetesen meg se próbáltak agitálni.

Megszüntették azt a gyakorlatot, hogy az osztálynaplóba, a nevek mellé jeleket tegyenek. Rá kellett jönniük, hogy a munkás és paraszti származás egyáltalán nem jelenti a rendszer melletti elkötelezettséget. Helyette, egy idő után – összeröfentettek valamiféle kongresszust, ahol alaposan felszívták magukat – azt kezdték mondogatni, hogy a továbbtanulási

kérelmekhez a KISZ ajánlását is csatolni kell majd – erre harmadikban-negyedikben többen is beléptek, de addigra ellaposodott a dolog, már nem jelentett harcos politikai kiállást.

Lelkiállapotom bár megőrizte csapongó mi-voltát, idővel sikerült mérsékelni kilengéseit: a zuhanások mélységét tompította a kötelességtudat és a napi rutin, szárnyalásaimat visszanyeste, hogy fogalmam sem volt róla, mire is lenne jó az én kiválóságom. Kívülről nézve átlagos gimnazistának nézhettem ki, közepesen valamicskével jobb teljesítménnyel.

Hétvégeken hol a Madáchban, hol más gimnáziumban rendeztek úgynevezett össztáncot – bár nem vagyok egy született táncos lábú, egy mozijegy árért ide elmehettünk, más szórakozásra nemigen futotta. Itt mindenki táncolt mindenkivel, és hamarosan feltűnt, hogy az egyik lánynak, mondjuk így: rokonszenves vagyok. Ez a lány a Gorkijból jött, és nyilván indíttatásánál fogva, fő kiszesnek számított. Nem ezért, de igyekeztem rokonszenvét nem észrevenni – a kiszlánynak ugyan kedves arca volt, tejfehér bársonybőre, viszont túl terebélyesre sikeredett a tompora, vaskosra a combjai –, akkor még önzésélyesen romantikus lélek voltam. Túlfejlett alteste ellenére egyáltalán nem volt nehézkes, gyors számoknál pörögtek vaskos vádlíjú lábai, lassú, összebújásra alkalmas számok alatt belépett a fiúk lába közé. Az alkalommalig összeröfönt társaságban mindig akadt két-három lány, aki ezt tette. A rajtunk lévő néhány réteg textília ellenére megérezhették vérrel telő hímtagunk meredését, ahogy mi is éreztük egy női felsőcomb, alhas vonalainak őrrítő vonzását. Előfordult, hogy egy-egy ilyen táncestet követően éjjel, alvás közben bekövetkezett egy spontán magömlés – ami, ha semmi is, mégiscsak valami.

A lány az egyik szünetben odasodródott hozzám, és bizalmas hangon azt mondta:

– Tudják ám, hogy te adtál jelet az orosz könyvek elégetésére...

Elsőre nem is értettem, miről beszél. Aztán eszembe jutott: a forradalom leverése után, amikor január elején újra kezdtünk járni a gimibe, az egyik szünetben, a vécébe lépve, iszonyú füst fogadott. Három-négy, lapjaira állított, meggyújtott könyv füstölgött a kövön. Nem lángoltak igazán, inkább csak izzottak a lapjaik, és – gondolom – a lapokra kent nyomdafesték ontotta a kormos füstöt. Kinyitottam az ablakot, lenéztem az udvarra, ott még nem volt senki. Kihajigáltam a könyveket: esés közben szétnyíltak, oxigénhez jutva fellángoltak, némiképp libegtek, majd tűzgömbökként égtek tovább az udvari salakon. Épp húszperces nagyszünet kezdődött, amikor lemehettünk az udvarra, és miután az első leérkezők látták, hogy orosz nyelvkönyvek égnek, visszarohtak a tantermekbe a sajátjukért, közük dobták azt is. Komoly kis máglya keletkezett. Húsz perc múlva a pedellus hiába nyomta a csengőt, kamasz hangú hujjogatások, női sikkantások közepette jó órán át eltartott ez a bevadult pogány szertartás.

Amikor kidobáltam a könyveket, láttam ugyan, hogy cirill betűsek, mégsem tulajdonítottam neki jelentőséget, ösztönösen cselekedtem. Nem tudtam, kik gyűjtogattak, de marháknak tartottam őket, hogy zárt helyen tették.

Már az általános iskola ötödik osztályától kezdve kötelező volt az orosz nyelv tanulása, ami meglehetősen döcögősen ment. Tulajdonképpen nem is oroszul, hanem szovjetül tanultunk. Efféle olvasmányok voltak a tankönyvünkben: „Kolja apja traktoros, a kolhozban földet szánt. Ő élmunkás. Kolja anyja a textilgyárban dolgozik. Ő is élmunkás.” Ha felszólítottak, felmondtuk az aznapra megtanulandó szavakat, elhadartuk az igeragozásokat. Négyévnél fiatalabb tanulás után aligha tudtunk volna egy pohár vizet kérni oroszul. Gyaníthatóan a nyelv ismeretében tanáraink is csak jó néhány olvasmánnyal előbb jártak előttünk – a háború előtt

kevesen tudtak itt jól oroszul. Idegenségüknél fogva ide csatlakoztak a javarészt nem is orosz gyökerű pártzsargon szavai, nem is tudtuk pontosan, mit jelentenek, de ott zuhogtak körülötünk, és szajkóznunk kellett őket. Ráadásul lebegett felettünk ilyen jövőkép is – egyik általános iskolai tanárunk ezzel biztatott a nyelv tanulására: ha majd elegen beszélnek nálunk oroszul, akkor csatlakozhatunk a Szovjetunió tagállamai közé. Még tizenéves kiskölyökként se tűnt lelkesítő perspektívának, hogy majd mi lehetünk a Venger Szocialista Szovjet Köztársaság. Elképzelhető, hogy ennek az egyelőre távlati tervnek a megvalósítása érdekében kellett megtanulnunk a szovjet himnuszt orosz nyelven.

És semmi bajom nem volt az oroszokkal. Szeretett gyermekkönyveim között ott volt Ivan Bazsov *A rézhegyek királynője* című mesekönyve is – jobban szerettem, mint a *Jancsi és Juliskát* vagy *Hamupipőkét*, mélyebben mozgatta meg a fantáziámat. Még általános iskolás koromban, egy szünettel bővített szünidőben, naponta araszolva elolvastam a *Háború és békét* – mindennemű idegenségérzés nélkül úgy olvastam, mintha magyarul írták volna, a magyar történelem eseményeként, csak az apai keresztnevek felbukkanásakor döccentem egy kicsikét. Kezembe került némi Gogol és Csehov, alighanem kötelező olvasmány volt Gorkijtól *Az anya* – mozgalmársága ellenére beleillett ebbe a mezőnybe. Később, talán a már negyedik tankönyvünkben megjelent egy részlet Puskin *Anyeginjéből*, *Tatjana levele Anyeginhoz*, s ez annyira megragadott, mondhatnám előkelőségével és tartásos őszinteségével, hogy a könyvtárban kikerestettem egy könyvet, amelyben ott volt a teljes poéma, a könyv egyik oldalán az eredeti orosz, szemközti oldalon a magyar nyelvű fordítás, sorról sorra összehasonlítottam a kettőt. Még később, már jó huszonevesen bekövetkezik Dosztojevszkij-korszakom – az oroszág és a szovjetség különvált képzeletem-

ben, mintha csak véletlenül használták volna ugyanazt a nyelvet.

A könyvégetés addig jelentéktelen epizódnak számító eseményét felidézve magamban, a következő osztály után hazakísértem a kislányt, közben elmeséltem neki a teljes történetet. Nem valami önmentegetés okából, de felháborított az „én adtam jelet” megfogalmazás – mintha valami titkos társaság vezéréként cselekedtem volna –: ez volt az első, személyemet érintő eset, amikor politikai mocskosságba kevertek. Ha tudtam volna, ki fogalmazta meg ezt így, bizonyára bevágtam volna neki egy nagyot. Annak idején a politikai berendezkedés velem járójaként ítélt meg az esetet, az készletti az embereket efféle, a hatalomnak behízogó, ócska tettek, de ma már, az állampárti proletárdiktatúrát parlamenti demokráciára váltva, el kell fogadjam, hogy az efféle féligazságok, hazugságok, sunyiságok, rágalmaszások, lélekgyilkolási kísérletek, amelyek nap mint nap megessenek, dicséretes, önálló véleményalkotásként a szabad politikai élet részei – felháborodásom elszibbadásával már csak az utálkozás marad. De tizenhat évesen még ragaszkodtam az igazsághoz.

– Így már mindjárt más! – mondta lelkes lihegéssel a lány, és felajánlotta, elintézi, hogy beszélhesek a történelemtanárnővel – középkorán túl lévő, száraz, szigorú asszony, érezhetően nem kedvelt engem –, aki az iskola párttitkára – addig azt se tudtam, hogy párttitkára is van az iskolának, de legalább megtudtam, miért nem kedvel –, ám azt mondtam: nem kell. Tudtam a választát: köszörüljem ki a csorbát, bizonyítsam be, hogy... satöbbi, satöbbi. Ha a párttitkár tanárnő elvárásai szerint kezdenék el viselkedni, ellenforradalomnak kellene neveznem forradalmunkat, csöccseléknak a tüntető tömegeket, hősöknek a közéjük lövetőket, mártíroknak a pártház előtt látott, szerencsétlen, az utolsó töltenyünkig tüzelő ávéhás fiúkat, utálkoznom kéne mindentől, ami magyar, mert

az a szarból jöve csak nacionalista, sovíniszta, irredenta, antiszemita, mucsai alaptermészeténél fogva csak elmaradott lehet, időnként örök hálámat kéne kifejeznem a Szovjetunió iránt, amely – ahogy azt egyik vezérlő elvtársunk mondotta – kétszer is felszabadította hazánkat a fasiszta iga alól – és mit érnék el vele? Ha minden cinizmusomat mozgósítva meg is próbálkoznék vele, hamar fellázadnék magam ellen, és úgyis otthagynám a fenébe az egészet. És: ha támogatásukkal sikerülne is bejutnom valamely egyetem magyar szakára – csak ez jöhetett számításba, bár meglévő olvasási mániám mellett az irodalomtudomány tárgykörébe tartozó dolgok nem igazán érdekelték –, hasonló politikai közegbe kerülnek. Ahol aztán a marxista esztétika irányelvei alapján át kéne értékelnem kedves íróimat és olvasmányaimat.

De egy jó darabig azért még elmorfondíroztam az eseten. Egy hónappal korábban kihallgató tisztem nem tudott a dologról – bizonyára szóba hozta volna: „Na, hogy is volt azokkal az orosz könyvekkel, he?!” –, esetleg kivágtak volna az ország összes középiskolájából. Feltehetően a KISZ-taggyűlések során, ahol ezek szerint sorban lekádereztek mindenkit, köpött be így valaki. Egy régi madáchos, mert csak néhány pillanatig lehettem látható a második emeleti ablakban, és az akkor odakerült gorkijosok még nem ismerhettek.

Többé aztán nem mentem össztánkra. Elég is volt belőle, meg ezek után nem kerülhettem volna el, hogy ne bocsátkozzam hosszasabb diskurzusokba ezzel a lánnyal, esetleg elvárta volna, akár joggal is, hogy rendszeresen hazakísérjem. Olyan volt kívül-belül, amilyen, de becsületézéséért és segítőkészségéért jó szívvel emlékezem rá.

Úgy tizenöt évvel később, véletlenül találkoztam vele a Madách téren – stílusosan: madáchosok a Madách téren. Tulajdonképpen ő ismert meg engem, én alig őt. Felsőteste behozta lemaradását az alsótestéhez képest, jól

kitömött, gömbölyű nő lett belőle, még kis tokát is növesztett. Izgalomba hozta találkozásunk, régi szokása szerint hadarni kezdett, elmondta, hogy jogot végzett, és most a mögöttünk lévő Fővárosi Tanácsnál előadói posztot tölt be – bizonyára az akkori időknek megfelelő, tisztességes fizetéssel. Két lánya született, mondta a nevüket, meg még ezt-azt róluk – közben arra gondoltam, remélhetőleg a lányokak, apai géneket örökölve karcsúbbra sikeredtek, mint ő. Végig úgy beszélt, rám vetődő pillantásai is ezt erősítették, mintha hajdan volt kapcsolatunk bensőségebb, sőt intimebb lett volna a valóságosnál. Kérdezte, velem mi van, s bár addigra már megjelent egy könyvem, némi fellengzőséggel mondhattam volna akár azt is, hogy író lettem, de ez bizonyára újabb hadarórohamot váltott volna ki belőle, így hát inkább linkeltem valamit. Puszikat váltva búcsúztunk el egymástól.

De részt vettem én igazi könyvégetésen is. Nem emlékszem, pontosan mikor, alighanem az október 25-ét követő napok egyikén: a Parlament előtti vérengzés alaposan felkorbácsolta az indulatokat. Az Erzsébet körút – akkoriban Lenin körút – és a Király utca – akkoriban Majakovszkij utca: kíváncsi lennék, a mai orosz fiatalok tudják-e, ki volt ő? – csaknem sarkán, a Zeneakadémia felőli oldalon, állt egy nagy üzlet – ma sportruházati áruház lakik benne –, amely afféle propagandakiadványokat árusított. Brosúrákat a szovjet és magyar pártkongresszusokról, marxista klasszikusok, a nemzetközi munkásosztály kimagasló harcosainak gondolatait, esetleg munkásságukat méltató könyveket, sőt, az éppen ügyködő főelvtársaknak a szocializmus építésének időszerű kérdéseit tárgyaló, érdekesítő füzeteket is. A rendszerváltás környékén Zuglóban laktunk, és a lomtanánítások idején, a parkos részeken, tucat-szám találtam – mert a kihajigált könyveket mindig megnéztem, mifélek – az üzemi pártbizottságok által, XY elvtársnak kiváló munkájá-

ért adományozott efféle könyveket. És ebben a boltban lehetett vásárolni szeretett vezéreink arcképeit is: kisméretűt, nyilván: a családi képek közé sorolható, A/4-es nagyságút, üzemek, iskolák, közintézmények falaira való, plakátméretűt május 1-ei felvonulásokra, óriásit, gyárak, párházak homlokzatára feszíthetőt.

Szinte minden nap jártam arra, de sosem találtam az üzlet kirakatait bámuló járóelőket, ám azon a napon, amikor kora délutáni városnéző sétámra indultam, jókora tömeget láttam összegyűlve előtte. A széles járdán egy csaknem embermagas könyvmáglya égett. Hozzá képest, a majd januárban, a gimnázium udvarán égő máglya smafu volt – nem is csoda, hogy szinte elfelejtettem –, ott még száz könyv se égett, itt viszont ezerszám, tán reggel óta, a hamuréteg térdig érő lehetett. Kevés, csak időnként fellobbanó lánggal, inkább vastag füstöt eregetve, pernyékre hulló izzással. Az összegyűlteken érezhető volt az izgalom, lelkesedés, de elvadult indulatok nem. Mintha csak – bár nem mindennapi – dolgukat végezték volna: égették a szemetet. Botos öregek belepiszkáltak a tűzbe, biztatva, hogy jobban égjen, szorgos fiatalemberek újabb és újabb fordulókban hordták ki a boltból a papírkötegeket. Könyvet úgy kell égetni – megmutatták –, hogy az ember két-három helyen erősen hátratóri a gerince felé, mire szakad a szocialista nyomdaipar vacak cernája, pattan a száraz enyv, ívekre esik szét. A mellém letett köteg egyik példánya címodalát megnéztem: Georgi Dimitrov irományait tartalmazta.

Másnapra eltakarították a máglya maradványait, csak a köralakban felhólyagzott aszfalt mutatta, hogy itt történt valami.

A következő év, 1958 nyarán, Nagy Imre és társai akasztásának hírére csaknem olyan mély kétségbeesésbe zuhantam, mint a szovjet inváziót követő időkben, de szerencsére ez csak egy rövid, sokkos állapot volt. Ez a hatalmi gyilkosság beleillett a pártállam természetéből fakadó gazzettek sorába, mégis ez mondatta ki velem

a végső ítéletet: minden pontosan olyan aljas, ahogy józanésszel felmértem, nincs tovább tere a gyermeki lélek naiv reménykedésének. Az én életemben semmi nem fog, mert nem is tud változni. A kétségbe zuhanást hamar felváltotta a lelki zsibbadás. Különben is: milyen ördög bújt belém, ami valamiféle kiválóság elérésére ösztönöz – és még csak meg se mondja, mi legyen az? Élek majd tömegemberként, ahogy a szüleim és minden ősöm, elviselve, körülményként tekintve a kort, amelyben születtem, és amelyben élnem kell, olyan távolságot tartva tőle, amilyent csak lehet, semmiféle közösséget nem vállalva vele.

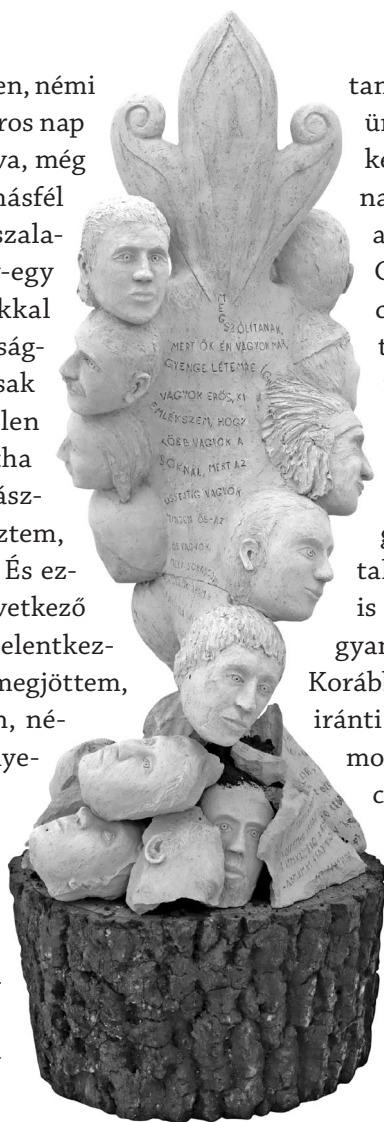
Ez a tömegléti életszemlélet biztonságot és megnyugvást adott. Meg némi egészséges kamasz cinizmust. Ezután élhettem a pillanatnyi érdeklődésemet kiváltó dolgok sodrásában, akár üres kedvteléseimnek is, csak arra kellett ügyelnem, hogy – főként a reáltantárgyak tekintetében – el ne bukjak az érettségim. Kitűnni vágyásra ösztönző ördögöm reményt veszve elkullogott.

Érettségi után, némi időket keresgéléssel elvesztegetve, életem szerencsés fordulatot vett: felvettek az Akadémiai Kiadóhoz tördelőszerkesztő gyakornoknak. Könyvek között élni önmagában véve is kiváltságos helyzet, és a szakmát is érdekesnek találtam. Fejtágító előadásokat hallgattunk, besegítettünk idősebb kollégáink munkáiba, és sok időt töltöttünk a nyomdában, hogy minden munkafolyamattal tisztában legyünk. Szedegettem hát a szedőkanálnak nevezett sárgarézt, afféle sínbe a rekeszekre osztott asztról az ólomtörzsekre öntött betűket, és időnként elismeréssel adóztam elődeimnek, hogy milyen szellemesen oldottak meg egy-egy felmerülő problémát. És a nyomdászokat is hasonszörű embereknek találtam. Gyenge fél évem volt hátra a kétévnyi gyakornoki időmből, amikor megkaptam a katonai behívómat. Kértem volna halasztást, de nagy szüksége volt rám a Magyar Néphadseregnek.

Két év múlva, már újra civilben, némi alkohollal is hevített két mámoros nap következett. Elődeinktől tanulva, még nyárelőn többen beszereztek másfél méteres, viaszosvászon mérőszalagot, ezekről minden este egy-egy kockát levágtunk, csizmasarokkal megtapostunk, s ha csigalassúsággal is, ezek a szalagok egyszer csak elfogytak. A harmadik reggelen olyan fáradtan ébredtem, mintha előző nap tökig erő hóban harcászokdtunk volna. Fel sem öltöztem, egész nap döglöttem az ágyon. És ezzel a fáradtsággal ébredtem a következő reggeleken is. Már illett volna jelentkezni a munkahelyemen, hogy megjöttem, újra beálllok, de úgy döntöttem, néhány nap szabadságot engedélyezek magamnak.

Éreztem, ez már nem fizikai fáradtság. Két éven át megszabták, mikor álljak fel, vagy akár fussak, mikor ehetek és mit, feltett kérdésekre mi a kötelező felelet, mikor fekhettek le, és mennyit alhatok – ha éjszakai riadót játszottunk, alig valamennyit. Mintha kiölték volna belőlem, hogy akarjak bármit is. Még megborotválkozni is csak parancsszóra lettem volna képes. Szétroncsolódott az aurám, ázálékletbe süllyedtem. Két évvel azelőtti énemhez visszatérni is lehetetlen volt, mert bár ő hordozott afféle kamasz pimaszsággal némi életkedvet és biztonságot, de e két év történései nyomán nevetségessé vált.

Úgy éreztem, ifjúságom elmúlt – életem legszebbnek mondott része. A külső körülmények parancsára csak sodródtam, és most megérkeztem a semmibe. Úgy éreztem, elvesztettem bizonyos képességeimet, amelyeket nem is tud-

Püski István: Szabadulás (2020)

tam pontosan megnevezni, de sötét üreg tátongott a helyükön. Másképp kellett volna történniük a dolgoknak, de hogy hogyan is, arról nem alakult ki határozott elgondolásom. Gyakornoki időmből, mely alatt csak valamicske ösztöndíjat kaptam, még fél év volt hátra, és ha ez idő alatt nem ehettem volna, még mindig, szüleim asztaláról, tán éhen is halok. Felkerestem régi barátaimat, s bár gaudiummal fogadtak, de már mindnyájan beálltak valamilyen mókuserékbe, nem is igen tudtak másról beszélni, hogyan forgatják a kereket – untam őket. Korábban kedvtelve végzett munkám iránti vonzalmamat letörte a gondolat: most már egész életemben ezt fogom csinálni. Ültem a hasáb- és klisélevonatok paklija előtt, és nem értettem, mi a fenét keresek én itt? Tizenhat éves koromban, a forradalmat követően nyitva állt a határ, mehettem volna innen el, de visszatartott az idegenségtől való félelmem. Huszonkét évesen a hazai idegenségérzet oly erős volt, hogy alighanem elmentem volna innen, ám akkor már nem lehetett.

Nem fontos, nem befolyásolt semmit, csupán érdekes: hiányzott a géppisztolyom. Talán nem pontos a szó, hogy hiányzott, de eltűnt egy tárgy a közelemből, amelyet két éven át állandóan magam mellett tartottam. Melynek meglétéért hadbíróság előtti felelősséggel tartoztam. Akárhová mentünk is, talán csak az étkezde kivételével, állandóan ott lógott a vállunkon. „A katona felesége a puskája” – mondta egyik tisztünk, alighanem egy régi mondást elevenítve fel. És valóban: ha hosszabb időre kivonultunk, ott aludt velünk a sátorban,

ha egyik oldalunkról a másikra fordultunk, beleütköztünk kemény testébe. Tökéletes egyformaságuk ellenére, egy idő után megismertük, melyik kié. Ha gúlába raktuk, mert dolgoztunk valamit, a munka végeztével mindenki a sajátja után nyúlt. Hetente egy fél délután fegyverkarbantartási foglalkozást írtak elő, mely indokolt volt, ha lövészetten jártunk, vagy esős, mocsok-saras terepgyakorlaton, de ha egy hétig csak álltak a fegyverszobában, a foglalkozást akkor is megtartottuk. Szétszedtük darabjaira, puha ronggyal áttöröltük, beolajozgattuk, belenézünk spirálfuttatású csövébe, összerakva üresen elcsattogtattuk. Ha akkor jómódú ember lettem volna, bizonyára felvételemet kérem egy vadász-társaságba. Nem azért, hogy halomra lőjem a vaddisznókat – na, azért egyet-kettőt lepuffantottam volna –, hanem hogy tarthassak egy jó fajta puskát. Ami jórészt ott pihent volna egy erős lakattal zárható fémszekrényben, amit aztán időnként, kedvem kerekedve hozzá, előveszek, szétszedek, puha ronggyal áttörölöm darabjait, beolajozgatok, belenézek spirálos csövébe, és miután összeraktam, valamelyik szobában lévő vázát megcélozva, üresen elcsattintom.

Alighanem egy mélymúltból eredő, ősiséghez kapcsolódó életérzés lephetett meg, mely szerint férfi az, akinek fegyvere van.

Két éven át, szinte minden percemben ott létezett valaki, méternyire a közelemben. Ott szuszogott, haráskolt, káromkodott, ha hevesebben mozdult, hozzám ért. Még civilként is velem maradtak, rám ragadtak, viszkettek. Furcsa módon, jó ideig a szebbik nem képviselői is zavartak, ha túl közel álltak hozzám, vagy megérintettek, holott zsigerileg nagyon is kívántam volna szoros testi kapcsolatba kerülni velük. Szinte csak a magány volt elviselhető. Ezért aztán, amikor csak tehettem, mentem az erdőbe. Leginkább a Börzsönybe, ahol gyerekkorom egy részét töltöttem. Az erőkben való magányos csatangolásaim során minden látvány vagy esemény jelentőséggel bírt: a fák lombján átszűrődő napsugarak, az avarosból feltörő gombák,

kőmederben csörgedező erecskék, egy felzavart vagy rikkantó madár, egy szarvascsorda csörtetése, hirtelen támadt záporok a valódi élet meglétét, benne a magam létezésének értelmét jelentették. Az erdőben könnyű lett a lélegzetem, pórusaim megnyíltak, erőm feszülőnek és tisztának éreztem a testem, és akármennyit csatangoltam is, nem éreztem fáradtságot.

Egyik menetem alkalmával, a királyréti tó feletti, félbehagyott kőbánya területén, találkoztam egy madárral. Egy bokor alján lapult, csaknem méternyire kellett megközelítenem, hogy megmozduljon: berohant egy még sűrűbb bozótba. Csak egy pillanatra láttam, termete, tollazata alapján úgy gondoltam, héja lehetett. Egyik szárnya furcsán kifordulva, a földet súrolva lefegett: egy törött szárnyú héjával találkoztam. Szerencsétlen már csak a nyirkos bozótban húzhatta meg magát, egy darabig talán elélt hitvány bogarakon, pajorokon, csigákon, nyomorúságban rettegve, hogy mikor talál rá egy róka.

Errefelé nincsenek magas feszültségű vezetékek, közforgalom is alig, úgy gondoltam, rálőtt valaki. Egy öntelt és erőszakos alak – akinek fegyvere van. Aki úgy hiszi, hogy fegyver birtokában bármit megtehet, rá nem vonatkoznak sem emberi, sem isteni törvények, esetleg tagadja is, hogy léteznek ilyenek.

Magamra ismertem ebben a tört szárnyú madárban.

Hirtelen úgy gondoltam, megfogom, elviszem valamelyik madárkórházba, ahol megtudják gyógyítani. Aztán visszahozom ide. Karomra állítom, majd egy lendületes mozdulattal felreptetem. Figyelem minden szárnycsapását, míg fel nem ér a magasba, Isten káprázatosan szép, kék ege alá. Ahol szárnyait szinte meg se moccantva, teremtett lénye csodáját bemutatva, vitorlázni kezd. Órákig bámulom majd gyönyörű röptét, hallgatom az élet boldogságosságát dicsérő harsány vijjogását.

Berontottam a bozótosba, de már nyomát se találtam. Csak összevézeltettem a kezem meg az arcom egy kökénybokorral.